

ZAMONAVIY VIRTUAL TA'LIMNING MOHIYATI VA O'RNI

Murtazayev Eshmurod Mustafayevich

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti,
Umumtexnika fanlari kafedrası dotsenti

Xidirov Muso Qahramon o'g'li

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti,
Transport vositalari muhandisligi kafedrası assistenti

ANNOTATSIYA

Hozirgi kunda oliy ta'limni isloh qilish axborot, virtual va kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida amalga oshirilmoqda. Zamonaviy jamiyatning muhim omillari nafaqat kompyuter va boshqa axborot manbalarini bilish va ulardan foydalanish qobiliyati, balki ularni tahlil qilish va kundalik hayotda o'z rivojlanishi uchun qo'llash qobiliyatidir. Axborot texnologiyalarining ta'siri bugungi kunda yoshlar hayotida ayniqsa muhimdir. Zamonaviy ta'lim, xususan, oliy ta'lim axborotdan keng foydalanishni ta'minlash, oliy ta'lim tizimini uni olish uchun xavfsiz va zarur shart-sharoitlar bilan ta'minlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim, zamonaviy ta'lim, axborot, virtual texnologiya, kommunikatsion texnologiya.

ABSTRACT

Currently, the reform of higher education is being implemented in the context of the rapid development of information, virtual and communication technologies. Important factors of modern society are not only the ability to know and use computers and other sources of information, but also the ability to analyze them and use them for their own development in everyday life. The influence of information technology is especially important in the lives of young people today. Modern education, in particular, higher education, is aimed at ensuring wide access to information, providing the higher education system with safe and necessary conditions for obtaining it.

Keywords: Higher education, modern education, information, virtual technology, communication technology.

KIRISH

Hozirgi kunda oliy ta'limni isloh qilish axborot, virtual va kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida amalga oshirilmoqda. Zamonaviy jamiyatning muhim omillari nafaqat kompyuter va boshqa axborot manbalarini bilish va ulardan foydalanish qobiliyati, balki ularni tahlil qilish va kundalik hayotda o'z rivojlanishi uchun qo'llash qobiliyatidir. Axborot texnologiyalarining ta'siri bugungi kunda yoshlar hayotida ayniqsa muhimdir. Zamonaviy ta'lim, xususan, oliy ta'lim axborotdan keng foydalanishni ta'minlash, oliy ta'lim tizimini uni olish uchun xavfsiz va zarur shart-sharoitlar bilan ta'minlashga qaratilgan.

Tadqiqotning dolzarbligi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida jamiyatda ro'y berayotgan jadal o'zgarishlar ta'lim tizimi uchun zamonaviy mutaxassislarni sifatli tayyorlashni ta'minlaydigan yangi ta'lim muhitini yaratishdek murakkab vazifani qo'yimoqda. Didaktikaning kategoriyalari orasida "ta'lim muhiti" tushunchasi alohida o'rin tutadi. Uning mazmuni dinamik, tarixiy jihatdan aniqlangan xususiyatga ega bo'lib, psixologik-pedagogik tadqiqotlarda noaniq talqin qilinadi va ko'rib chiqiladi. Biroq, "ta'lim muhiti" atamasini aniqlashda umumiy boshlang'ich nuqta - bu ma'lum bir ijtimoiy va fazoviy-sub'ekt doirasida o'quvchi shaxsini shakllantirish va rivojlantirish uchun shart-sharoitlar, imkoniyatlar to'plami sifatidagi ta'lim muhiti g'oyasi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, ta'lim muhiti muammosi, aniqrog'i, u qanday bo'lishi kerak, degan savol yangi ilmiy muammodan yiroqdir. Ushbu muammoning turli jihatlari mahalliy va xorijiy psixologik-pedagogik tadqiqotlarda klassik sifatida taqdim etilgan. 20-asr oxiri - 21-asr boshlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, ularning ta'lim amaliyotida keng qo'llanilishi yopiq ta'lim tizimlari va ijtimoiy muhitning o'zaro ta'siri bilan bog'liq masalalarni nihoyatda dolzarb qilib qo'ydi. Bu holat virtual voqelik haqidagi zamonaviy falsafiy nutqning rivojlanishida o'z aksini topdi; avtomatlashtirilgan o'qitish tizimini qurish muammolarini ishlab chiqishda; ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashda; ochiq va masofaviy ta'lim tizimini tashkil etishda. Ushbu va boshqa ishlar sifatli ommaviy kasb-hunar ta'limini tashkil etishga bag'ishlangan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bilan bog'liq keng imkoniyatlarni ochib beradi, uzluksiz ta'lim konsepsiyasini ("hayot uchun ta'lim"dan "ta'lim"ga o'tish) amalga oshirish muammosiga bag'ishlangan, hayot davomida") va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tizimini amaliy amalga oshirish zarurdir.

Shu munosabat bilan virtual ta'lim muhitini ilmiy asoslangan aniqlash va ta'lim tizimlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish yo'llarini belgilash vazifasi alohida dolzarbdir.

Ushbu usullardan biri virtual ta'lim muhitini - ochiq tizimni yaratish bo'lib, uning doirasida virtual haqiqat texnologiyalaridan foydalanish asosida ta'lim jarayonida samarali interaktiv o'z-o'zini o'qitish ta'minlanadi. Virtual ta'lim muhiti voqelikning tobora muhim ijtimoiy-madaniy hodisasiga aylanib borayotganiga qaramay, uning didaktik salohiyati yetarlicha o'rganilmagan. Samarali ta'lim muhitida o'quv amaliyoti talablari va u haqidagi ilmiy bilimlar holati o'rtasidagi qarama-qarshilikning mavjudligi ushbu dissertatsiya tadqiqotining muammosini aniqladi.

Nazariy jihatdan, bu virtual ta'lim muhitining vektor modelini ishlab chiqish muammosidir. Amaliy nuqtai nazardan - ta'limda virtual haqiqat texnologiyalaridan optimal foydalanish yo'llarini aniqlash.

Tadqiqot ob'ekti - virtual ta'lim muhiti

Tadqiqot mavzusi virtual ta'lim muhitini modellashtirishning nazariy asoslari.

XXI-asr jamiyatini virtualizatsiya qilish sharoitida ta'limda virtual haqiqat texnologiyalaridan foydalanish virtual ta'lim muhitining paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin, uning doirasida erkin, faol va ijodiy shaxsning uzluksiz o'zini o'zi anglashi va o'zini o'zi rivojlantirishi, quyidagi shartlarga rioya qilgan holda mumkin:

- virtual reallik texnologiyalariga asoslangan ta'lim tizimlarini tashkil etish va ulardan foydalanishda ushbu tizimlarning ochiqligi va "ko'lamliligi", texnologiyalarning integratsiyaliligi va moslashuvi amalga oshiriladi;

- "o'qituvchi-shogird" tizimida doimiy fikr-mulohazalar mavjud bo'lganda o'quv jarayonida interfaol o'z-o'zini ta'lim ustunlik qiladi;

- mustaqil ishlarni tashkil etish o'rganilayotgan sub'ektlarning ijodiy, bilim faolligi va tizimli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo'ladi;

- ta'limning tabiatga muvofiqligi ta'minlanadi (ta'limning o'qitishdan ustunligiga rioya qilish; o'quv faoliyat turining ustunligi; mustaqil o'quv faoliyatini tashkil etish; zamonaviy integral taqdimot va manipulyatsiya vositalaridan foydalanish orqali o'rganish motivatsiyasini oshirish; audiovizual axborot; axborotni emotsional idrok etish darajasini oshirish va axborotni qayta ishlashning turli shakllarini mustaqil ravishda amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantirish);

- virtual haqiqat texnologiyalari o'quv jarayonining ijobiy hissiy fonini yaratish bilan birga o'quvchining bir natijadan ikkinchisiga o'tishini ta'minlaydi.

Tadqiqot maqsadlari:

1. Virtual haqiqat haqidagi gumanitar nutqning qoidalarini asoslash va virtual haqiqat texnologiyalarining didaktik imkoniyatlarini aniqlash.

2. Ta'lim muhitlari evolyutsiyasining tarixiy va funksional tahlili asosida "virtual ta'lim muhiti" tushunchasining mohiyatini aniqlang.

3. Virtual ta'lim muhitining vektor modeli parametrlarini ishlab chiqish.

4. Tuzilgan model asosida virtual ta'lim muhitining didaktik imkoniyatlarini aniqlang.

5. Virtual ta'lim muhitining didaktik imkoniyatlarini amalga oshirishning pedagogik shartlarini aniqlang.

Mudofa qoidalari:

1. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi XXI-asrda jamiyatning jadal virtuallashuvini oldindan belgilab beradi - voqelikni uning simulyatsiyasi tasviri bilan, albatta, kompyuter texnologiyalari yordamida emas, balki virtual haqiqat mantiqidan foydalanish bilan almashtirish. Shu bilan birga, ushbu voqelikning o'ziga xos xususiyatlari – ta'sirning nomoddiylik, parametrlarning shartlilik, vaqtinchalik va uning asosiy xususiyatlari - avlod, dolzarblik, avtonomiya, interaktivlik. Interaktivlik tufayli virtual voqelik boshqa barcha voqeliklar, shu jumladan yaratuvchi voqelik bilan ham ontologik jihatdan mustaqil bo'lgan holda o'zaro ta'sir o'tkazishga qodir.

2. Virtual reallik texnologiyalarining didaktik salohiyati ulardan o'quv jarayonini o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim paradigmasiga muvofiq tashkil etish uchun foydalanish imkoniyati bilan belgilanadi. Ta'limda virtual haqiqat texnologiyalaridan foydalanish o'rganishning tarqoq avtomatik siklik boshqaruvidan yo'naltirilgan ta'limga o'tish, o'quv jarayonini faollashtirish, o'quvchilarning bilim faolligini uning rag'batlantiruvchi komponentini oshirish orqali sezilarli darajada faollashtirish va o'rganish uchun noyob imkoniyatlar yaratish imkonini beradi. shaxsning mustaqil tanqidiy fikrlash va intellektual rivojlanishini shakllantirish.

3. Ta'limda virtual reallik texnologiyalaridan foydalanish ta'lim texnologiyalarining ma'lum universalligi, ularning "ko'lamliligi" va fazo-zamon parametrlaridan mustaqilligi bilan tavsiflangan virtual ta'lim muhitini keltirib chiqaradi. Erkin, faol va ijodiy shaxsning o'zini o'zi anglash va o'z-o'zini rivojlantirish kontekstida virtual ta'lim muhitining didaktik salohiyatini amalga oshirishning tashkiliy-pedagogik shartlari quyidagilardir: virtual reallik texnologiyalariga asoslangan ta'lim tizimlarini ochiqlik, "ko'lamlilik" hamda moslashuvchanlik tamoyillariga muvofiq tashkil etish va faoliyat yuritish; ta'lim jarayonida "o'qituvchi-talaba" tizimida doimiy fikr-mulohazalar bilan interfaol o'z-o'zini ta'limning ustunligi; o'rganilayotgan sub'ektlarning ijodiy qobiliyatlari va kognitiv faolligini rivojlantirish bo'yicha mustaqil ishlarni tashkil etishga e'tibor qaratish; o'qitishning tabiatga muvofiqligi; ta'lim jarayonining ijobiy hissiy foni.

4. Oliy maktab o'quvchilarini baholash bilan bog'liq bo'lgan virtual ta'lim muhitini vektor modellashtirish natijalari shuni ko'rsatadiki, virtual ta'lim muhiti odatda ijodiy muhit bo'lib, unda o'quv predmeti quyidagilar bilan tavsiflanadi: yuqori motivatsiya, ijobiy va optimistik. munosabat, atrofda dunyoni o'zlashtirish va

o'zgartirishdagi faollik, yuqori o'zini o'zi qadrlash, ochiqlik, shuningdek, fikr va harakat erkinligi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- virtual haqiqat texnologiyalarining didaktik salohiyati aniqlandi (bu foydalanuvchining inson va mashina o'zaro ta'sirida faol ishtirok etishi bilan belgilanadi, sun'iy dunyoda tanani tasvirlash uchun noyob imkoniyatlar beradi; odamda virtual tasvirlarni yaratish, bu o'qituvchini ikkinchi darajali tasvirlar shaklida chuqurroq ruhiy haqiqatlar bilan ishlash; samarali aloqa vositasi, ayniqsa umumiy tuzilmaning og'zaki tavsifi etarli bo'lmagan hollarda ma'lumot uzatishda; kelajakdagi kasbiy faoliyatda mumkin bo'lgan turli vaziyatlarda ko'nikmalarni mashq qilish muhitini simulyatsiya qiluvchi samarali vosita; virtual modellarda ob'ektlar faoliyatining sabab-oqibat munosabatlarini aks ettirishni fundamentallashtirish; ekranda ko'rsatilgan ob'ektlar yoki jarayonlar bilan o'zaro ta'sir qilish qobiliyati, ularni amalga oshirish haqiqatda imkonsizdir);

- "virtual ta'lim muhiti" tushunchasining mohiyati aniqlandi (ochiq tizim, uning doirasida virtual haqiqat texnologiyalaridan foydalanish asosida o'quv jarayonida samarali interaktiv o'z-o'zini o'qitish ta'minlanadi);

- virtual ta'lim muhitining vektor modellari quyidagi parametrlarda ishlab chiqilgan: "erkinlik – qaramlik", "tabiatga mos ta'lim", "faollik – passivlik", "ommaviy o'qitishning yuqori samaradorligi - ommaviy o'qitishning past samaradorligi");

- virtual ta'lim muhitining didaktik potentsiali aniqlanadi (u shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tizimi bilan belgilanadi; interfaollik; ta'lim motivatsiyasining ortishi darajasi; o'qitishning faoliyat turining ustunligi; ta'limning tabiiy muvofiqligi; individuallashtirilgan o'qitish usullarining ustunligi va fanlarni o'qitishda ijodiy qobiliyatlarni, kognitiv faollikni va tizimli fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirish; ijobiy hissiy fon; erkin, faol shaxsning uzluksiz o'zini o'zi anglashi va o'zini o'zi rivojlantirishi);

- virtual ta'lim muhitining didaktik potentsialini ro'yobga chiqarish uchun pedagogik shart-sharoitlar belgilanadi (ochiqlik, kengayish, integratsiya va moslashuvchanlik tamoyillariga muvofiq virtual haqiqat texnologiyalariga asoslangan ta'lim tizimlarini tashkil etish va faoliyati; "O'qituvchi - o'quvchi" tizimida doimiy fikr-mulohaza mavjud bo'lgan o'quv jarayoni; ta'lim sub'ektlarining ijodiy qobiliyatlari, kognitiv faolligi va tizimli tafakkurini rivojlantirish bo'yicha mustaqil ishlarni tashkil etishga e'tibor qaratish; ta'limning tabiatiga muvofiqligi; ijobiy hissiy ta'lim jarayonining foni).

Tadqiqotning nazariy ahamiyati. Tadqiqot natijalari "virtual ta'lim muhiti" tushunchasining mohiyatini ilmiy tushunishni boyitadi, virtual haqiqat

texnologiyalarining didaktik salohiyatini ro'yobga chiqarishning mazmuni va usullarini ochib beradi, ta'limni tashkil etish va baholashga yangi yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini beradi. axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o'quv jarayoni; ta'limni virtuallashtirishning mumkin bo'lgan oqibatlari mazmuni haqidagi ilmiy g'oyalarni kengaytirish.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalari ta'lim tizimlarida virtual haqiqat texnologiyalaridan foydalanishning samarali usullarini aniqlashga yordam beradi. Virtual ta'lim muhitini vektorli modellashtirishning ishlab chiqilgan metodologiyasi, shuningdek, o'quvchilarning virtual ta'lim muhitining didaktik imkoniyatlariga nisbatan qarashlari va munosabatlarini aniqlash imkonini beruvchi diagnostika vositalari zamonaviy ta'limni insonparvarlashtirishning haqiqiy shartlaridan biridir.

Belgilangan vazifalarni bajarish uchun quyidagi tadqiqot usullari qo'llanildi: nazariy (psixologiya, pedagogika, tizimli tahlil va axborot texnologiyalari sohasidagi ilmiy adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish; tizimli yondashuv metodologiyasi asosida muammoni tadqiq qilish, matematik modellashtirish); eksperimental (o'qitish tajribasini o'rganish va umumlashtirish, so'roq qilish).

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, ta'lim tizimi virtuallasuvi an'anaviy ta'limda uchraydigan ko'plab muammolarga yechim bo'lib, biz ta'lim uchun sinf xona, qat'iy belgilangan vaqt, yo'l ovvoragarchiligi, zerikarli, bir tempdagi ma'ruza, o'tkazib yuborilgan mashg'ulot kabi masalalarga samarali yechim sifatida ko'riladi. Qolaversa, o'quvchining tanqidiy, ijodiy tafakkurlashiga asos bo'la oladi. Shuning uchun faqat bir fikr, men virtual va global ta'lim hayotimizga zarardan ko'ra ko'proq foyda keltirganiga ishonaman, lekin u yuzma-yuz o'qitishning o'rnini bosmasligi kerak, aksincha, Sizga nima ko'proq yoqsa siz o'shani tanlab o'z ustingizda ishlash uchun harakat qilishingiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

- 1.Задоя Є.С. Проблема энерго информационных взаимоотношений со средой. Научные основы энергоинформационных взаимодействий в природе и в обществе. Материалы международного конгресса "ИнтерЄНИО-97" Крым, Украина, 1997. - С.35-37.
- 2.Задоя Е.С., Богатырь В. Биоинформационные технологии в образовании. / Фото современного учителя. № 5-6.2003.- Б.134-136.
3. Беспалько, В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. М.: Педагогика, 1989. - 192 с.
4. Ziyonet.uz